

die der Vrije Univ. slechts één. Dit is op zichzelf niet kwaad, maar het verplicht toch de kandidaten der Theol. School langer voor het doctoraal examen te werken dan de kandidaten der Vrije Univ.

Onderscheiden kandidaten der Theol. School hebben hierover geklaagd. Natuurlijk laten de kandidaten zich hierdoor niet afschrikken, maar het feit bestaat.

Nu moge het formeel waar zijn, dat de eischen voor het doctoraal examen in de dogmatiek voor alle kandidaten, zoowel van de V. U. als van de Theol. School gelijk zijn, praktisch is het zoo, dat de kandidaten der School, naast de dictaten van Prof. Honig, ook die van Prof. Hepp moeten bestudeeren. En dit is het juist wat van de zijde der Theol. School wel eens als onbillijk is gevoeld.

Wat ik schreef is dus geen praatje, maar waarheid. Ik hoop, dat Prof. Hepp dit zelf ook zal verstaan.

Dat Prof. Hepp er in de praktijk rekening mee houdt dat de overgang van de eene inrichting naar de andere eenige moeilijkheden met zich brengt, wil ik gaarne waarhaken. Maar dit neemt niet weg, dat de kandidaten der Theol. School het door mij genoemde bezwaar zeer sterk gevoelen.

Ik moge er overigens nog aan toevoegen, dat ik mij niet bewust ben op eenigerlei wijze onaangenaam tegen Prof. Hepp te zijn opgetreden. Maar de waarheid mag en moet gezegd worden.

Klagen over de wijze van polemiseren door Prof. Hepp wensch ik niet te doen. Ik laat dit gaarne ter beoordeling aan den lezer en ook aan Prof. Hepp over.

Indien het hem mogelijk is zal ik het zeer op prijs stellen, dat hij mijn geheele antwoord overneemt in zijn blad. En hij moge het van mij aanvaarden, dat ik de goede collegiale verhouding gaarne bestendig zie.

Prof. Bouwman deed hier mee, dat hij zich niet bewust is op eenigerlei wijze onaangenaam tegen mij te zijn opgetreden.

Och, laat hij hierover zich het hoofd niet breken! Laten wij zulke dingen toch nitschakelen! Natuurlijk wil prof. Bouwman evenmin onaangenaam tegenover mij zijn als ik tegenover hem.

Ik zoek in zijn polemiek niets persoonlijks. Van mijn kant bedoel ik met mijn verweer niets persoonlijk.

Moge dat voor eens en voor altijd vaststaan! Doch het is, gelijk prof. Bouwman schrijft: „Maar de waarheid mag en moet gezegd worden.”

Dit wordt evenwel door mij betwist, dat hij werkelijk de waarheid in deze gegrepen heeft.

Zelfs het bovenstaande stuk kan ik niet anders beschouwen dan als een praatje als toef.

Prof. Bouwman ontwijkt weer de kwestie. Waarover toch liep het?

Ik citeer uit het artikel in „De Bazuin” van 3 Januari maar weer letterlijk. „Deze stemming leeft er reeds, omdat de kandidaten der Theol. School, wanneer zij wenschen te promoveeren tot doctor in de theologie, naar een andere inrichting moeten, waar zij niet alleen een anderen studiegang moeten volgen, maar waar van hen, zooals de kandidaten zelf verklaren, met name voor de dogmatiek meer van hen gevraagd wordt dan van de kandidaten der V. U. wordt geëischt.”

Twee dingen worden hier dus van elkander onderscheiden:

1o, het volgen van een anderen studiegang;

2o, het meer eischen van de kandidaten van Kampen dan van de Vrije Universiteit.

Welnu, het laatste kwalificeerden we als een praatje. Indien zoo door één van de hoogleraren aan de Vrije Universiteit gehandeld werd, zou dat onbillijk en inhumain zijn. Het zou ook ontrouw betekenen aan het besluit van den Senaat, dat genomen werd naar aanleiding van het verzoek der Generale Synode van 1914. Het zou geen volledige erkenning zijn van het candidaats-examen van de Theol. School.

Dat echter hierop met name voor de dogmatiek inbreuk zou worden gemaakt, sprak ik, omdat ik meen het te kunnen weten als niemand anders, zoo kras mogelijk tegen.

Wat doet echter prof. Bouwman in het hier opgenomen artikel?

Het punt, waartegen zich de tegenspraak richtte, laat hij rusten.

Hij neemt een sprong en belandt op het andere punt.

Want al wat hij opsomt vloeit voort uit het volgen van een anderen studiegang. Er moeten andere dictaten worden bestudeerd enz. Daarmee heeft prof. Bouwman een draai genomen, die niet onopgemerkt mag blijven.

Blijkbaar kan hij dus zijn klacht, dat van de kandidaten van Kampen meer gevraagd wordt dan van die van de V. U., niet handhaven.

Derhalve is dat een praatje geweest.

Maar nu zal ik hem op het geheel andere gebied volgen.

Zelf vindt hij het logisch, dat studenten, die naar een andere inrichting overgaan, een anderen studiegang hebben door te maken.

Blijkens de woorden „niet alleen” was dat zijn ernstigste klacht niet.

Doch in dit tweede artikel is het opeens wel de ernstigste, ja de enige klacht geworden.

Hoe zwaar weegt echter die klacht?

Ware prof. Bouwman op mijn voorstel ingegaan om een conferentie te houden met die kandidaten van de Theologische School, die aan de Vrije Universiteit studeeren voor het dogmatologisch doctoraal, dan zou hij verwonderd hebben opgekeken.

Ik betreur het, dat die gelegenheid mij niet gegund is om zijn gezicht eens te zien.

Want de eisch is zeer zeker, dat de kandidaten mijn college-dictaten bestudeeren, maar ik heb eigener beweging meermalen aangeboden hen daarvan dispensatie te verleen en uitsluitend Bavinck en Kuyper te gebruiken, omdat hun werken gemakkelijker te verkrij-

gen zijn. Niemand heeft totnogtoe deze dispensatie verlangd.

Sterker nog. Ik heb meer dan eens tot kandidaten van Kampen gezegd, dat zij zich gerust van de terminologie van prof. Honig mogen bedienen, want al ken ik de dictaten van mijn hooggeachtte collega in de dogmatiek tot mijn spijt niet, ik meen wel te kunnen beoordeelen of hij op eenig dogmatisch punt iets kan hebben voorgesteld, zooals de kandidaten het weergeven, of niet.

Dit zijn privileges, die alleen de kandidaten van Kampen hebben.

Aan geen enkelen kandidaat van een Universiteit of Seminarie uit het buitenland — en van hen zijn er meer aan de Vrije Universiteit tijdens mijn hoogleerderschap gepromoveerd dan van Kampen — wordt iets dergelijks gund.

Dit hangt ook hiermee samen, dat de laatsten zich in Amsterdam vestigen en college loopen, terwijl juist de kandidaten van Kampen op een hooge, zeer hooge uitzondering na de pastorie intrekken, met het universitaire leven weinig of geen aanraking hebben en moeilijker diktafen kunnen bemachtigen.

Men zou kunnen vragen: is dit een gewenschte toestand?

Wordt door zulke dispensaties juist niet in de hand gewerkt, dat de kandidaten van Kampen zich voor het doctoraal examen in de pastorie voorbereiden?

Van onze eigen studenten zijn er ook wel eenige, die, meerendeels om financiële redenen, een beroep aannemen voor zij het doctoraal examen hebben behaald (wat ook, tenzij er dwingende noodzaak is, door mij steeds wordt ontraden), doch de meesten studeeren door zonder de praktijk in te gaan.

Zoo staat het in de werkelijkheid.

Wat klaagt prof. Bouwman dan nog?

Waar vinden de kandidaten van Kampen zulke faciliteiten als juist aan de Vrije?

Aan de Rijksuniversiteit hebben zij aan hun candidaatsdiploma niets.

Aan buitenlandsche universiteiten zijn zij gedwongen gedurende een aantal semesters de colleges te volgen. Zulke zwaarigheden ontmoeten zij aan de Vrije Universiteit niet.

En dan dat „prae”, dat de kandidaten aan de Vrije volgens prof. Bouwman, zouden bezitten, omdat ze reeds voor hun candidaatsdiploma colleges hebben gevolgd. Het blijkt wel, dat hij er niet van op de hoogte is, dat het doctoraal examen in de dogmatiek geen verlengd candidaats-examen is, maar naar een geheel andere methode wordt afgenomen, waaraan de kandidaten der V. U. zich evengoed hebben aan te passen als die van Kampen.

Waar dan zooveel toeschietelijkheid tegenover de kandidaten van Kampen wordt bewezen, verbaast het te meer, dat prof. Bouwman met zulke praatjes kon komen aandragen.

Als hij even de moeite had genomen mij een briefje te schrijven ten einde mij te vragen of de geruchten, welke hij vernomen had, waarheid bevatten, zou hij niet zoo klakkeloos zich hebben uitgelaten en zou deze discussie achterwege zijn gebleven.

En nu nog één verzoek aan onze lezers.

Indien zij in hun omgeving „Bazuin”-lezers kennen, die niet tevens „Reformatie”-lezers zijn, laten zij dan mijn artikelen aan hen ter lezing leenen, opdat verkeerde voorstelling en kwaad gerucht zooveel mogelijk worde tegengegaan.

HEPP.

Sigrid Undsets „Kristin Lavransdatter”.

Enkele lezers verzochten mij in deze rubriek van ons blad ook eens te schrijven over het boek, dat momenteel in het brandpunt der belangstelling staat, den met den Nobelprijs voor Letterkunde bekroonden roman van de Noorsche Schrijfster Sigrid Undset: „Kristin Lavransdatter”.

Nu heb ik eenigen tijd geleden in de literaire kroniek van het tijdschrift „Stemmen des Tijds” over dezen romancyclus geschreven en ik kan de vraag der bedoelde lezers om een oordeel niet anders beantwoorden, dan ik het daar reeds deed. Daarom kan ik aan het verzoek ook alleen voldoen, door hier over te nemen, althans gedeeltelijk, wat in dat artikel werd gezegd. Maar dat schijnt mij toch geen overbodige moeite, omdat dit boek een monumentaal werk is, en, gelijk al wat groot is, verschillende sentimenten wekt: gevoelens van bewondering enerzijds, van reactie en ethische bezwaren aan den anderen kant. En dus volge hier, als antwoord op de gestelde vraag, de inhoud van het genoemde artikel:

Dat wat men als het eerste en groote gevoel, wanneer men de lectuur van dit veeleischende werk heeft ten einde gebracht, is de verzekering, dat de stellige overtuiging, die aan de schepping van den roman ten grondslag ligt. Zeker, men moet de drie deelen geheel gelezen hebben, eer men dit verstaat, want het verhaal is vol van onrust en heiligen strijd, maar de laatste hoofdstukken van het derde boek, waar Kristins levenseind beschreven wordt, getuigen ervan met ontroerende kracht: zó kan alleen iemand schrijven, die na groote bewogenheid rust gevonden heeft in een voor haar vaste overtuiging.

En daar ligt nu aanstonds de verklaring van het monumentale van dit werk. Dit boek, gelijk alle waarlijk groote literatuur, draagt een sterk persoonlijk stempel: het is de schepping van de kun-

stenares, die Sigrid Undset al sinds jaren was, als een lang psychisch proces zich ten volle heeft voltrokken.

Vóór „Kristin Lavransdatter” heeft Sigrid Undset een gansche reeks van boeken geschreven. Zelfs heeft ze dan, naar Jürgen Buhdahl in een interessante studie over haar werk uiteengezet heeft¹⁾ al twee perioden van haar literairen arbeid achter den rug. Ze begon in 1907 met het schrijven van romans en gaf binnen het verloop van enkele jaren vier boeken: „Fru Oulie”, „Den liggelike Alder”, „Jenny” (dat eerlang in vertaling verschijnen zal) en „Fattige Skjæbner”. Het zijn, naar Buhdahl zegt, „de romans van het naturalisme des dagelikschen levens”, „boeken over liefdesverlangen, dat zich niet uiten kan”.

Dan komt met „Vaaren” een tweede periode, door Buhdahl die van „het idealisme des dagelikschen levens” genoemd. De vrouwenfiguur, die nu ten tooneele verschijnt, is veranderd: niet meer is zij de liefde-dragende, die geen weg tot bevrediging zich geopend ziet, maar de liefde-gevende, die in het huwelijk en daardoor in het moederschap haar innerlijken drang uitleven kan. In „Vaaren”, vertaald als „Lente”²⁾ wordt dat beeld van de gelovende vrouw en de moeder gegeven in Rosa Wegner. Torkild Christiansen hield van de jeugd aan van haar, als was ze zijn zuster. Maar zij wilde een andere liefde, een die haar gansche leven en heel haar zijn vervullen kon en daarom sloeg ze aanvankelijk op hem geen acht. Tot ze uit zijn betuigingen de klanken beluisterde, die ze wilde hooren en zijn vrouw werd. En nu zien we haar in „leerste deel van ’t verhaal in haar geluk: als vrouw, straks als moeder. Maar van lieverlee en vooral door den dood van het kindje komt het gevoel van onbevredigdheid boven. En haar veel en lang praten met Torkild brengt geen licht, wekt veeleer het besef, dat een scheiding noodzakelijk is. In het tweede stuk van ’t verhaal wordt dan ook die scheiding een feit. Maar, eenmaal weer op een leven alleen met zichzelf teruggewezen, ontwaakt allengs de erkenning, dat ze nu nog verder afstaat van het geluk, en dan slaagt een vriendin er gemakkelijk in een hereniging tot stand te brengen.

Van vrijwel gelijken inhoud is een ander boek uit deze periode, vertaald als „De Splinter van den tooverspiegel”.³⁾ Ook daarin is de hoofdfiguur, Uni Hjelde, eerst in haar huwelijk en moederschap gelukkig, straks, door de ervaring van zorg en verdriet over het sterven van een kind, onbevredigd en voor den invloed van een jeugdvriend, Vegard, toegankelijk, tot ze als bij ingaving verstaat dat ze bezig is haar geluk te vernielen en ze tot haar gezin en haar moederplichten terugkeert.

In het werk uit beide perioden zien we Sigrid Undset bezig met de vraagstukken van het moderne leven. „Probleem der levenshouding voor de uit allerhande conventies vrijgeworden jonge vrouw, de stof bij uitnemendheid van de huidige romanliteratuur, is ook haar moeilijkheid. En is in haar boeken zelfs opvallend omdat in het verhaalde effecten van persoonlijkheid aard hun rol spelen. Zelf heeft ze haar meisjesjaren gesleten op een kantoor en in den sleur van dat kantoorleven de worsteling doorgemaakt tusschen practischen, maar leegen levensarbeid en onvervulde begeerten.”⁴⁾ En toen ze later een staatsstipendium kreeg, dat haar, de artistiek begaafde, tot een studiereis naar Italië in staat stelde was het weer de vraag naar levensvervulling, die onder deze toch zoo voordeelig veranderde situatie haar kwelde. Als men dan ook in „Fru Hjelde” en vooral in „Jenny” analoge verhoudingen opmerkt, is daarin stellig een autobiografisch element te herkennen.

Niet anders is het ten aanzien van de boeken der tweede periode. Daarin gaat het om de vraag of dan het huwelijk den zoozeer begeerden levensinhoud schenkt en of het mogelijk is, dat de liefde een heel leven kan doordringen. Weer een actuele stof van moderne romankunst en ook weer persoonlijk gekleurd. Want haar eigen huwelijk met den schilder Anders Svarstad heeft haar blijkbaar voor die vragen gesteld en haar tot een ontkenning antwoord gebracht. Daarnaast echter staat in deze boeken telkens de sterke kracht van het moederschap in de vrouw, die door alle evoluties van haar begeertelevens blijft. En ook dat is beeld van haar eigen ziel: haar drie kinderen heeft ze niet willen loslaten en samen met hen leeft ze thans rustig op haar „hoeve” bij Lillehammer.

Overzien we nu heel deze werkzaamheid, dan is Sigrid Undset daarin als de meeste, zoo niet al de auteurs, die schrijven over dezen tijd en zijn vraagstukken: ze ontwaart die problemen in het leven rondom, ontleedt en beschouwt ze, voelt in haar eigen ziel de urgentie ervan en geeft aan die gevoelens gestalte scherp, eerlijk, wreed werkelijk — maar ze komt er niet uit. „Onbevredigende blijft; ’t komt na iedere wenteling van de levensstaat weer naar boven en is niet veranderd.

Tot zoover is Sigrid Undset als de meeste moderne schrijvers van binnen- en buitenland en wat ze dan in al deze jaren produceert is belangrijk, gelijk zooveel, als tijdspiegeling, als analyse van het moderne leven, doch blijft aan dezen tijd gebonden: ’tis geen monumentaal werk: het laat ten slotte de ziel koud, jazelfs, het doet alleszins

gerec-
deers
zijn

Ma-
jaar
het d-
psych-
van
vraag-
werke
do w-
stels-
schijn-
breng-
crifto-
voor-
van
keert,
mens-
ging
klaar-
ne zo-
dat d-
het v-
gang-
is ze-
gank-
genez-
leefd,
een
om n-
baar
leerd
tot h-
tot le-
rust

Hij
geste-
groei
Unds-
zijn.
We-
deze
ze te
vreen
zelfs:
zegt
tijd
persp-
spant
schel-
En
tegen-
ze, i
moel-
waan
dende
Zoo-
en g-
die v-
mens
uitoit
krach-
In
de h-
toone

1) N
2) V
3) V
4) D
van h-
sterdar
5) D
6) J
7) H

Zo-
putat-
geven
1o.
2o.
Ad-
nóch
Vre-
advie-
zou l-
lijkhe-
Da-
concl-
En
Die
dit w-
verba-
betee-
pen,
juist

10.
20.
Ad-
nóch
Vre-
advie-
zou l-
lijkhe-
Da-
concl-
En
Die
dit w-
verba-
betee-
pen,
juist

10.
20.
Ad-
nóch
Vre-
advie-
zou l-
lijkhe-
Da-
concl-
En
Die
dit w-
verba-
betee-
pen,
juist

10.
20.
Ad-
nóch
Vre-
advie-
zou l-
lijkhe-
Da-
concl-
En
Die
dit w-
verba-
betee-
pen,
juist

10.
20.
Ad-
nóch
Vre-
advie-
zou l-
lijkhe-
Da-
concl-
En
Die
dit w-
verba-
betee-
pen,
juist

10.
20.
Ad-
nóch
Vre-
advie-
zou l-
lijkhe-
Da-
concl-
En
Die
dit w-
verba-
betee-
pen,
juist